Sólrún Michelsen

A sors fonala

• ARANY •

POLAR KÖNYVEK

Fordította
Veress Kata

Veress Kata 1989-ben született, szak- és műfordító, az *Észak* folyóirat szerkesztője. Germanisztika, skandinavisztika, elméleti nyelvészet és fordító-tolmács szakokat végzett az ELTE-n és izlandit az Izlandi Egyetemen. Fordításában főként kortárs izlandi próza, német ifjúsági irodalom, valamint svéd és norvég ismeretterjesztő könyvek olvashatók magyarul. 2018-ban elnyerte a Babits Mihály Műfordítói Ösztöndíjat.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Sólrún Michelsen

A sors fonala

Arany

POLAR KÖNYVEK

A fordítás a feröeri FarLit *támogatásával készült.*

FarLit

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Sólrún Michelsen: Ein annar er gull /Sprotin, Vestmanna, 2020/
Copyright
© Sólrún Michelsen, 2020
Hungarian translation © Veress Kata, 2025
Published by arrangement with Copenhagen Literary Agency ApS

A Bibliából származó részleteket a Károli-féle fordítás szerint közöljük.

Kiadja a *Polar Egyesület*
Felelős kiadó és sorozatszerkesztő
az egyesület ügyvezetője: *Dériné Stark Zsófia*
Műszaki vezető: *Stark Gergely*
www.polarkonyvek.hu
polarkonyvek@gmail.com

A sorozatot *Kemény Zoltán* tervezte
A borítóképet *Borsódy Eszter* készítette
Nyomdai előkészítés: *Clarion Stúdió*
Nyomás-kötés: *Nyomda Kft.*
A könyv alapanyaga felelős gazdálkodásból,
ellenőrzött forrásból származik,
amit az FSC (Forest Stewardship Council®) tanúsít.

FSC
www.fsc.org
FSC C017326

ISBN 978-615-5866-92-0
ISSN 1418-0243

1

Helena felriad, és az arcához kapja a kezét, oda, ahol az imént Dánjal Petur öklét érezte. Egy darabig elnézi a mellette hadonászó férjét az ablakon beáradó fehér nyári éjszakában, majd a hörgésétől megszeppenve karon ragadja, és megrázza.

– Ébredj fel, Dánjal Petur! Ébredj fel!

Dánjal Petur felül, zavarodottan körülnéz, és csak kis idő elteltével kúszik éberség a szemébe. Izzadt homlokára teszi a kezét, nagyot sóhajt, visszafekszik, és próbál megnyugodni. Az ablaknál fekvő fiúk viszont mozgolódni kezdenek.

– Anya?

– Feküdj vissza, drágám. Nincs semmi baj – mondja Helena, visszafekteti őket, majd kimegy a konyhába.

Szerencsére még nem hűlt ki teljesen a parázs, sikerül újra életet lehelnie a tűzbe. Felteszi a kannát, és csak mered maga elé.

Mindig ez van. Amióta Dánjal Peturék legénysége kénytelen volt csónakban hazaevezni a halászatról, miután az ő hajójukat is elsüllyesztették Feröer partjainál, nincs egy nyugodt éjszakájuk. Valóságos csoda, hogy egyikük sem veszett oda – Helena hálát is mondott az Úrnak, amiért föléjük terjesztette védő kezét.

Helena az emlékébe is beleszédül, hogyan jelent meg a férje azon az estén csuromvizesen, csapzottan és me-

zítláb az ajtóban. A fiúk már aludtak, ő viszont még ébren volt, és hallotta, hogy nyílik a kertkapu. Felkelt, és meggyújtotta a gyertyát az éjjeliszekrényén.

– Istenem, segíts – hebegte, és a férfi irányába hunyorgott a gyertya lángjánál.

Azt hihette, kísértetet lát, hiszen a férjéék épphogy kihajóztak.

A történtek megváltoztatták Dánjal Peturt, de nem akar beszélni róluk. Helenának sem, aki így kénytelen másoktól tájékozódni. Pedig biztosan jót tenne neki, ha megpróbálná szavakba önteni, min ment keresztül.

Helena egy csésze teával az ablakhoz ül, és hallja, hogy Dánjal Petur is ébren van: a ház előtt mászkál, majd megáll a lépcsőn, rágyújt, és csak bámul a nyári éjszakába. Látszik a háta a nyitott ajtóban. Amint elszívta a cigarettáját, bemegy, és leül a felesége mellé, aki teát tölt neki. Egy darabig némán üldögélnek, de kényelmetlen a csend. Helena látja, hogy a férje szemében árnyak járnak. Bárcsak segíthetne neki!

Dánjal Petur egyszer csak felnéz, és azt mondja:

– Aznap reggel, amíg mi halásztunk, hang nélkül odaúszott mellénk a szürke ködben, mint valami cápa. A jó fogás és a jókedvünk miatt először észre sem vettük. Aztán a legénységből valaki vitorlaszerűségre lett figyelmes, de hamar kiderült, hogy nem vitorla az, hanem az az átkozott halálmasina. Nemsokára három lövést hallottunk. Váratlanul ért mindenkit. Volt, aki a földre vetette magát, de a legtöbben állva maradtunk…

Dől a szó Dánjal Peturból, majd elhallgat, és az asztalt bámulja. Helena megfogja a kezét, és halkan azt kérdezi:

– És aztán mi történt?

Dánjal Petur úgy néz, mint egy rémült kisfiú, aki azóta sem érti, mi történt vele.

– Tehetetlenül álltunk, aztán a kapitány, Kristin ránk szólt, hogy szálljunk át a csónakba. Átszálltunk. Ő is jött, utolsóként, és hozott kenyeret és vizet. Meg persze iránytűt és a hajónaplót is. A németek a tengeralattjárójukba hívtak minket. Nagyon furcsa volt úgy a fedélzeten állni, hogy közben mosta a lábunkat a víz. – Egy időre elhallgat, aztán fojtott hangon hozzáteszi: – U36 volt a neve.

Helena csodálkozva figyeli, ahogy kicsordul a könnye. Nem gondolta volna, hogy valaha sírni látja majd a férjét.

– Az az átkozott elvitte a gyönyörű halászhajóinkat, az összeset – mondja Dánjal Petur, az ingujjába törli a szemét, és megköszörüli a torkát.

Helena újra megfogja a kezét.

– Milyenek voltak a németek? – kérdezi, hogy szóval tartsa. – Mondtak valamit?

– Nem sokat, de a kapitányuk határozottnak tűnt. Tudott angolul. – A feleségére néz. – Kristin is beszélte a nyelvet, mert dolgozott korábban angol halászhajón, és megkérdezte, mi a tervük, mire a német azt mondta, el akarják süllyeszteni a hajónkat. Kristin próbált volna alkudozni vele és megkérdezte, nem kímélnének-e minket, ha megígérjük, hogy elhordjuk magunkat és nem megyünk vissza többet, de a német hajthatatlan volt. Azt válaszolta, teljesíteniük kell a parancsot, hogy minden hajót elsüllyesszenek, ami csak az útjukba kerül.

– Aztán mi történt? – kérdezi Helena.

Dánjal Petur kihúzza a kezét az övéből, és csak bámulja.

– Elindultak a Britanniára: a tengeralattjáróról a másodkapitány meg még valaki, tőlünk pedig Kristin és még ketten. A németeknél dinamit volt, valamibe becsomagolva, hogy legyen mivel a levegőbe repíteniük a hajót. Ahogy felértek a fedélzetre, a kapitány csak pár percet kapott, hogy magával vigye, amit akar. Bement a hajó papírjaiért, de másra már nem maradt ideje. A németek vitték a halat, a zászlót és mindent, ami megtetszett nekik. Még Kristin puskáját is, hiába tiltakozott. Aztán visszaeveztek a tengeralattjáróhoz, ők beszálltak, nekünk meg megparancsolták, hogy menjünk vissza a csónakba. – Vörös szemével Helenára néz. – Gondolj csak bele, hogy ott vagyunk tizenegyen a nyílt tengeren egy négyevezős csónakban, vitorla nélkül, 72 tengeri mérföldre a szárazföldtől, és áll a víz a lábunknál. Nem szóltunk egy szót sem, alig mertünk egymásra nézni is. „Ezzel a csónakkal ugyan nem érünk partot" – mondta Kristin a másik kapitánynak, mire azt a választ kapta, hogy ha az imént tizenöten ültek be egy csónakba, akkor nekünk is menni fog. – Arcát a kezébe temeti. – Alig telt el negyedóra, miután elment a tengeralattjáró, amikor felrobbant a hajónk. Ah, Helena, ha láttad volna! Másra sem tudok gondolni, csak a szörnyű látványra. Lángok csaptak fel belőle, aztán orral előre elsüllyedt. Halálfélelem fogott el, életemben először. Olyan volt, mintha a Britannia engem is magával akarna rántani a mélybe. Alig kaptam levegőt. Bármerre néztünk, a végtelenség nézett vissza ránk, közömbös szürke tekintettel. Belém hasított, micsoda feneketlen mélység tátong a

csónakunk alatt, és mi magunk milyen kicsik vagyunk. Le mertem volna fogadni, hogy ott ér minket a végzet. Rátok gondoltam, és arra, hogy soha többé nem látlak. Aztán elképzeltem, milyen lehet vízbe fúlni, és milyen lehetett azoknak, akik előttünk vesztek a tengerbe.

Dánjal Petur feláll, és elfordul. Helena látja, hogy rázkódik a válla, mellé lép, átöleli, és nyugtatgatja:

– Cssst, drága. Végül jól alakult minden – teszi hozzá halkan.

– Végig a pulóveren járt az eszem, amit nekem kötöttél. Magukkal vitték a németek. Gyűlölöm őket érte.

– A pulóveren járt az eszed? – kérdez vissza Helena, és mosolyog.

Dánjal Peturnak is mosolyra görbül a szája zavarában.

– Igen, annyira örültem neki.

Helena újratölti a férje csészéjét, és a kezébe adja.

– Gyere, menjünk ki!

Leülnek a padra a ház tövében. A felkelő nap fényében vörös a világ, a lágy szellőbe napköszöntő madárdal vegyül. Olyan áldott és nyugodt minden, távol a borzalmaktól, amikről Dánjal Petur mesél, gondolja Helena, és a férjére néz, akit szintén megfestett a reggeli napsugár. Nyakig be van gombolva az inge, lóg a nadrágtartója, a kócos, sötét haja még nem száradt meg teljesen a rossz álom után. Helena szívesen hallgatná még, de nem szeretné erőltetni. Kis idő múlva a férfi szép nyugodtan folytatja:

– Szóval ott dideregtünk tizenegyen a vékony ruhánkban. Kristin úgy sejtette, Nípubakkin a legközelebbi szárazföldi pont. – A vörösen csillogó vízre réved. –

Túl nehéz volt a csónak, ezért levetette és a vízbe dobatta velünk a gumicsizmát, aztán evezni kezdtünk. Szép idő volt, de azért csapkodtak a hullámok. Egy óra múlva felbukkant a távolban egy halászhajó, nem sokkal később pedig robbanást hallottunk. Azt is elsüllyesztette a tengeralattjáró. Felváltva eveztünk. Nagyjából tizenkét mérföld után újabb halászhajót láttunk, megindultunk felé. A Bjørn Ólavson volt az. Odakiáltottunk a legénységnek, mire felhúztak minket csónakostul, bár közülünk néhányan feleslegesnek gondolták az egészet, és azt mondták, hamarosan úgyis felrobban az a hajó is.

Dánjal Petur nem bír tovább ülni. Felkel, és a ház előtt fel-alá járkálva mesél tovább.

– A Bjørn Ólavson legénysége látta, hogy a tengeralattjáró két másik halászhajó felé indul, ezért gyorsan irányt váltottak, és igyekeztek minél gyorsabban partot érni. Szerencsénkre hamar elnyelte a hajót a sűrű köd. Szorosan álltunk egymás mellett a fedélzeten, és vártuk, hogy jöjjön, aminek jönnie kell.

Dánjal Petur visszaül Helena mellé. Egy darabig csak némán mered a gyönyörű reggelbe, miközben újraéled benne a halál torkában átélt félelem, remény és élni akarás.

– Az lett volna csak az igazi tragédia, ha azt a hajót is felrobbantják! Nem fért volna be a mentőcsónakba a tizennyolc fős legénység, és nálunk sem akadt több hely. – Elhallgat, majd Helenához fordul, és a komoly arcára halvány mosoly kúszik. – Nagyon megörültünk, amikor felbukkant a láthatáron Feröer. A többit meg már tudod.

– Istennek hála – mondja Helena.

– Az egyszer biztos, hogy valamilyen magasabb erő is közrejátszott – válaszolja Dánjal Petur. – Nyolc hajó süllyedt el, mégsem fúlt vízbe senki. A többiekkel arra jutottunk, hogy magunktól nem biztos, hogy partot értünk volna. Szóval kész csoda, hogy rábukkantunk arra a halászhajóra.

Dánjal Petur megkönnyebbülhetett, hogy beszélt a történtekről, mert azóta jobban alszik, de időnként még így is olyan rosszakat álmodik, hogy Helena kénytelen felébreszteni.

A háborúnak nincs vége, így a nyomorúságos körülmények sem változnak az országban.

Amióta Dánjal Petur hazatért, leginkább ás. Egész nyáron kint van, és a kitermelt kőkupac napról napra nő.

– Elképesztő, mennyi mindent ki kell takarítani a földből, mielőtt használni lehet – sóhajtozik.

Nem hagyja el az országot, mégsem unatkozik: a tőzeggel folyamatos a teendő, és halászni is mindig kell.

Dánjal Petur sosem tétlen, Helena szerint kevés szorgalmasabb ember van nála, legszívesebben mégis visszamenne a tengerre.

– Idő, mire megépülnek az új hajók az elsüllyedtek pótlására, addig pedig verekedhetünk a megmaradt helyekért. Szóval türelmetlenül várjuk, hogy véget érjen a háború. Nyomorúságos a helyzet, a férfiak mind kényszerpihenőn vannak, egyetlen peták sincs kilátásban.

A háború viszont folytatódik, hiába mondta Dánjal Petur az utolsó britanniás útja alapján, hogy a végéhez közeledik.

Helena aggódik érte, mert bár mindig is szűkszavú volt, most még kevesebbet beszél, és a tél közeledtével csak egyre rosszabb a helyzet. Az évnek ebben a szakában nem sok munka akad odakinn, egy konyhában ücsörgő, néma férfi pedig nem a legszívderítőbb látvány. Márpedig Dánjal Petur, ha teheti, nem beszél. A fiúkkal sem. Csak szidja őket, amikor elfogy a türelme – Tórurt különösen gyakran.

Helena próbálja beosztani, amijük van. Istennek hála ott a tehenük, mindig akad friss hal, krumplijuk is van, a tyúkok és kacsák pedig tojnak nekik tojást. Liszttel és a többi alapélelmiszerrel viszont nem állnak olyan jól: a kereskedő nem tud a végtelenségig hitelezni, és persze egyszer az áruja is elfogy. Ez a mostani halászút lett volna a megoldás, aztán történt, ami történt.

Helena már nagyon várja a tavaszt.

Utószó

Sólrún Michelsen feröeri szerző családregény-sorozatának eredeti nyelven 2020-ban megjelent második részét tartja kezében az olvasó. A trilógia nyitó darabjához hasonlóan most is különböző szereplők szemszögéből ismerhetjük meg a történéseket: az első kötetet „narráló" feröeri testvérpár, Helena és Kathrina mellé Moe lelkész helyébe ezúttal Helena férje, Dánjal Petur lép, akinek révén a Feröer életében meghatározó halászatba és tengerészlétbe nyerünk bővebb betekintést – nem is akármikor, hanem Európa történelmének vészterhesebb időszakában, az első világháború vége környékén, azt követően, hogy 1917-ben német tengeralattjárók több feröeri hajót is megtámadnak, azok legénységét elűzve. Láthatjuk tehát, milyen következményekkel jár a háború egy szigetország életére nézve: leáll a vízi közlekedés és az ipari halászat, ami pedig áruhiányt, munkanélküliséget, szegénységet és további elszigetelődést idéz elő.

Mivel Feröer a mai napig a Dán Királyság része, a dániai történések nagyban befolyásolják a szigetek életét, és a feröeri közbeszédben is hallani róluk. A regényben olvashatunk például olyan meghatározó eseményekről, mint a versailles-i békeszerződés nyomán kiírt 1920-as népszavazás a dán-német határvidék településeinek hovatartozásáról, amelynek értelmében újrahúzták a határt a két ország között, és Schleswig északi része Dániához került. De a feröeri-dán viszony tulajdonképpen a kezdetek óta megosztó, a „harc" ellentétes oldalairól pedig olyan nevek kerülnek említésre a regényben,

mint a lelkész, politikus, költő és fordító Fríðrikur Petersené (1853-1917), akinek többek között az első feröeri himnusz („Eg oyggjar veit") köszönhető, és aki Feröer 1906-ban alapított, első politikai pártjának (Sambandsflokkurin) alapítótagjaként progresszív unionista nézeteket vallott; vagy Jóannes Patursson (1866-1946) politikusé, akinek a szintén 1906-ban alapított liberális párt, a Sjálvstýrisflokkurin első elnökeként legfőbb szívügye Feröer Dániától való függetlenedése volt. További jelentős történelmi esemény az 1912 és 1947 között uralkodó X. Keresztély dán király családostul megtett 1921-es északi utazása, amely során Feröerre, Izlandra és Grönlandra látogattak. Hangsúlyosan jelenik meg a regényben továbbá a 20. század elején Feröert és Dániát egyaránt sújtó tuberkulózis, amelynek kezelésében az anyaországban élen járt az 1900-ban Christian Saugman által alapított Vejlefjord Szanatórium, majd a tuberkulózis leküzdésére létrehozott egyesület (Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekaempelse) további szanatóriumokat épített, és támogatást nyújtott a betegeknek.

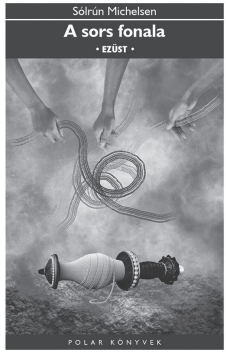
Helena Koppenhágában élő nővérein keresztül találkozunk a kor feminista törekvéseivel is: míg a szerényebb sorú, szorgalmasan dolgozó Elisabeth továbbra is elszánt nőjogi harcos, és a szociáldemokrata Helga Larsen (1884-1947) szakszervezeti vezetővel dolgozik együtt, aki a dán parlamentbe 1918-ban elsőként bejutott négy nő egyike, Kathrina a dán úrihölgyek életét élve a férjétől Emma Gad (1852-1921) írónő 1918-ban, a kor viktoriánus elvárásainak megfelelően íródott, előkelő háziasszonyoknak szóló kézikönyvét (Takt og Tone – Om Omgang med Mennesker) kapja ajándékba, majd volt munkaadójától, az orvos Amandától annak készülő feminista cikke kapcsán hall a kor néhány meghatározó orvosának (Carl Jung, Frantz Howitz, Matthias Saxthorp) nőgyűlölő kijelentéseiről, miszerint a nők ne tanuljanak, különben versenyre akarnak kelni a férfiakkal, pedig nem érhetnek a nyomuk-

ba; ráadásul feleselni kezdenek majd velük, a sok üléstől és tanulástól pedig nem kap elég vért az altestük, így meddővé válhatnak.

A könyv kulturális utalásai közül érdemes még szót ejteni Grundtvigról, akinek egyik versét Helena nagyapja feröerire fordítja. Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872) dán író, költő, hittudós, lelkész, filozófus, történész és politikus volt, a népfőiskolai mozgalom atyja, akinek szellemi örökségét a földi élet fontosságát kihangsúlyozó, életigenlő, a vallást a politikától élesen elválasztó grundtvigianizmus foglalja össze, amelynek egyik irányelve, hogy az ember elsősorban ember, és csak azután keresztény. Grundtvig eszméi főleg zsoltárai és dalai által terjedtek el Dániában.

A trilógia záró kötetében Helenát és családját az 1920-as, 30-as évekbe kísérhetjük majd el.

Veress Kata

Sólrún Michelsen: A sors fonala - Ezüst

ISBN: 978-615-5866-80-7
Fordította: Veress Kata

Feröeri családtörténet a huszadik század hajnalán, melynek szereplői egykor élt valós személyek. Az áldatlan életkörülmények, elmaradott társadalmi viszonyok dacára sok szépséggel és emberi jósággal is találkozhatunk a regény lapjain, miközben megismerkedhetünk az ígéret földjének tekintett Dánia korabeli életével is.

A sors fonala trilógia első része. A családregény-sorozat valós eseményeken alapul, így feröeri mikrotörténelmi olvasmányként is tekinthetünk rá, amelyben rendre három szemszögből ismerjük meg a történéseket: a kezdetekkor tizenhat éves Kathrina, kilencéves húga, Helena és a dán segédlelkész, Moe szemszögéből. A kötetben Helenáék édesanyjának tragikus halálától a lányok családalapításáig kísérhetjük végig szétágazó életútjukat, miközben a frissen végzett segédlelkészből missziós lelkésszé váló Moe nehezen induló pályáját is megismerjük. Michelsen regénye a századfordulós Dánia modern európai szellemi áramlatokra reflektáló viszonyait és a félfeudális feröeri társadalmat egyaránt érzékletesen írja le. A dán evangélikus egyház korabeli folyamatait értően és érdekesen jeleníti meg. Finom tollú nőábrázolásai teszik letehetetlen olvasmánnyá a könyvet.

„A hajóút Dániába rendben zajlott. Szinte végig jó volt az idő. Kathrina a fülkében fekve azon gondolkodott, milyen nagy dolog, hogy eljött otthonról. Egyrészről nagyon örült, és izgatott volt, másrészről viszont furdalta a lelkiismeret. Szinte maga előtt látta, nagyanyának mennyit kell majd bajlódnia Helenával, aki átveszi a feladatait. De nagyanya mindenképpen azt akarta, hogy éljen a dániai lehetőséggel. Semmilyen ellenkezést nem tűrt. Olyan volt, mintha rajta keresztül ő is megláthatná az ígéret földjét, ahová sosem jutott el."

Részlet a regényből

A Polar Könyvek sorozat kötetei kedvezményes áron megrendelhetők
a kiadó honlapján: www.polarkonyvek.hu

Sólrún Michelsen

A sors fonala

• ARANY •

Foto: Klara Johannesen

Sólrún Michelsen (sz. 1948) a kortárs feröeri irodalom központi alakja, regényeket, novellákat, verseket és gyerekkönyveket ír. 2002-ben neki ítélték a Feröeri Gyermekirodalmi Díjat, 2008-ban az M. A. Jacobsen irodalmi díjat, 2015-ben jelölték az Északi Tanács Irodalmi Díjára. *A sors fonala* családregény-trilógia második részét tartja kezében az olvasó. A sorozat valós eseményeken alapul, így feröeri mikrotörténelmi olvasmányként is tekinthetünk rá. A nyitó darabhoz hasonlóan most is különböző szereplők szemszögéből ismerhetjük meg a történéseket: az első kötetet „narráló" feröeri testvérpár, Helena és Kathrina mellé Moe lelkész helyébe ezúttal Helena férje, Dánjal Petur lép, akinek révén a Feröer életében meghatározó halászatba és tengerészlétbe nyerünk bővebb betekintést – nem is akármikor, hanem Európa történelmének vészterhes időszakában, az első világháború vége fele. Láthatjuk, milyen következményekkel jár a háború egy szigetország életére nézve: leáll a vízi közlekedés és az ipari halászat, ami pedig áruhiányt, munkanélküliséget, szegénységet és további elszigetelődést idéz elő.

„A németeknél dinamit volt, valamibe becsomagolva, hogy legyen mivel a levegőbe repíteniük a hajót. Ahogy felértek a fedélzetre, a kapitány csak pár percet kapott, hogy magával vigye, amit akar. Bement a hajó papírjaiért, de másra már nem maradt ideje. A németek vitték a halat, a zászlót és mindent, ami megtetszett nekik. Alig telt el negyedóra, miután elment a tengeralattjáró, amikor felrobbant a hajónk. Ah, Helena, ha láttad volna! Másra sem tudok gondolni, csak a szörnyű látványra. Lángok csaptak fel belőle, aztán orral előre elsüllyedt. Halálfélelem fogott el, életemben először."

Részlet a regényből

4900 Ft

9 786155 866807
www.polarkonyvek.hu

POLAR KÖNYVEK